

POSTANOWIENIE

Dnia 20 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa B. B.
przeciwko D. Spółce z o.o. w W.
o odszkodowanie i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 października 2015 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach
z dnia 22 maja 2014 r., sygn. akt V Pa 87/14,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i nie obciąża powódki kosztami postępowania kasacyjnego,**
- 2. oddala wniosek pełnomocnika powódki ustanowionego z urzędu o zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Powódka B. B. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 22 maja 2014 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy: art. 386 § 4 k.p.c., przez naruszenie przez prawa do obrony strony powodowej skutkujące oddaleniem apelacji, „pomimo tego, że Sąd Okręgowy w Kielcach przeprowadził jedynie jeden dowód z kilkudziesięciu wnioskowanych przez powoda podczas gdy prawidłowe zastosowanie tego

przepisu skutkować winno uchyleniem przez Sąd odwoławczy zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, co umożliwiłoby zweryfikowanie dowodów pozwanego z pozostałym o dowodami strony powodowej a w szczególności zeznaniami świadków szewca S.T. i świadka H.B. oraz grafików pracy za okres od sierpnia do września 2011 r. a tym samym umożliwiłoby powodowi zgodnie z brzmieniem art. 23 i 24 k.c. do zweryfikowania czy naruszenia ze strony pozwanego miały charakter bezprawności”; art. 328 § 2 i art. 233 § 1 k.p.c., przez niedokonanie przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie w szczególności przez pominięcie przy wydawaniu wyroku, że postępowanie dowodowe przeprowadzone przez Sąd pierwszej instancji zostało przezeń ograniczone do przeprowadzenia wszystkich dowodów zawnioskowanych przez pozwanego i tylko jednego przez powoda, a także naruszenie prawa materialnego: art. 23 i art. 24 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 32 k.p. i art. 6 k.c., przez ich niewłaściwą interpretację i uznanie, że powódka nie udowodniła niezasadności przyczyn wypowiedzenia umowy o pracę i bezprawności działania pozwanego pracodawcy, „bowiem to skarga na mobbing złożona na mobbera - bezpośredniego przełożonego bezpośrednio przed wypowiedzeniem, pozostawiona przez pracodawcę bez odpowiedzi była faktyczną przyczyną bezprawnego zwolnienia powódki nie zaś pozorne przyczyny wskazane przez pracodawcę”.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że „skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona wobec rażących naruszeń przez Sąd Okręgowy w Kielcach przepisów postępowania skutkujących niezgodnym z prawem oraz poczuciem sprawiedliwości rozstrzygnięciem, jakie legły u podstaw zaskarżonego wyroku. Nadto z uwagi na fakt, że w toku postępowania Sądu w Kielcach doszło do ograniczenia materiału dowodowego po stronie powodowej przy jednoczesnym wywiązaniu się przez stronę powodową z obowiązku dowodowego nałożonego nań przez art. 232 k.p.c. jak i z obowiązku wynikającego z art. 23 i art. 24 k.c., Sąd Okręgowy przyjął za podstawę jedynie dowody zgłoszone przez stronę pozwaną z pominięciem dowodów strony powodowej tym samym powyższe doprowadziło do naruszenia prawa do obrony powoda w postępowaniu w sprawie o naruszenie dóbr osobistych oraz prawa do równego traktowania stron zasady

prawdy materialnej (art. 6 k.c. w związku z art. 3 k.p.c.) w procesie w oparciu o pełny i kompletny materiał dowodowy mający na celu legitymizację działań i zachowań stron, które stanowią podstawę ich zarzutów jak i do naruszenia zasady wydawania orzeczeń sądowych w oparciu o pełny i kompletny materiał dowodowy”. „Artykuł 3 k.p.c. jest wyrazem tendencji do poznania prawdy w postępowaniu cywilnym, obejmującym nie tylko sferę uprawnień Sądu, ale także stron i uczestników postępowania. Statuuje zasadę kontradyktoryjności. Zasada prawdy materialnej nie przekreśla kontradyktoryjności procesu. W myśl zasady prawdy materialnej wynikiem postępowania cywilnego ma być orzeczenie zgodne z prawdą (...). W niniejszej sprawie orzeczenie nie jest zgodne z prawdą. Sąd Okręgowy nie wykrył prawdy bowiem ograniczył się w zasadzie do dowodów strony pozwanej, które w całej rozciągłości podzielił i przyjął, gdy dowody strony powodowej odmówił bez uzasadnienia wyroku”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o jej odrzucenie, ewentualnie o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli

prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

W art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania

kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007, z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291, z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Gdy idzie o przyjęcie skargi do rozpoznania z uwagi na przesłankę oczywistej zasadności skargi, to trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109, z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20 poz. 494, z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437, z dnia 8 marca

2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Jeżeli więc przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania miałyby być okoliczność, że skarga jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁴ § 1 w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), skarżący powinien w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia, koncentrując się na wykazaniu kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

Przedstawione w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej wywody nie są wystarczające, aby przekonać Sąd Najwyższy, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Co więcej, z powyższej argumentacji zdaje się wynikać, że skarżąca kwestionuje ocenę dowodów przeprowadzoną przez Sąd drugiej instancji (wskazany w podstawach kasacyjnych zarzut naruszenia art. 328 § 2 i art. 233 § 1 k.p.c., „przez niedokonanie przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie”) i dokonane na jej podstawie ustalenia faktyczne. Tymczasem zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76). Art. 398³ § 3 k.p.c. wprowadzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c. Wszakże ten właśnie przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06 LEX nr 230204; z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10, LEX nr 687025; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405 oraz z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366).

Z kolei naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. - przez jego niezastosowanie - nie może stanowić podstawy uwzględnienia skargi kasacyjnej. Naruszenie tego przepisu może zyskać na znaczeniu, ale tylko w przypadku skutecznego wskazania innych wadliwości zaskarżonego orzeczenia. Do wskazanego przepisu sąd sięga w ostatniej fazie postępowania, po dokonaniu subsumpcji ustalonego stanu faktycznego pod mającą zastosowanie w sprawie normę prawa materialnego. Skorzystanie przez sąd z art. 385 k.p.c. albo z art. 386 § 1-4 k.p.c. przy wydawaniu orzeczenia jest konsekwencją czynności podjętych na wcześniejszych etapach postępowania, nie zaś przyczyną zarzucanej wadliwości rozstrzygnięcia, a zatem nie może być postrzegane, jako uchybienie przepisom prawa procesowego, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2012 r., IV CSK 166/12, LEX nr 1228619).

Natomiast „nierozpoznanie istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. polega na błędnym przyjęciu przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania itp.) albo na zaniechaniu zbadania (w ogóle) materialnej podstawy żądania, niezbadaniu podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia albo całkowitym pominięciu merytorycznych zarzutów pozwanego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; 28 października 1999 r., II CKN 521/98; z dnia 28 listopada 2000 r., IV CKN 175/00; z dnia 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00; z dnia 6 grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNP 2003 nr 22, poz. 544; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36, z glosą E. Rott-Pietrzyk; z dnia 12 września 2002 r., IV CKN 1298/00; 2 października 2002 r., I PKN 482/01; 25 listopada 2003 r., II CK 293/02; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05; 17 kwietnia 2008 r., II PK 291/07; z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09). Niesatysfakcjonująca stroną ocena dowodów nie może być utożsamiana z nierozpoznanie istoty sprawy.

Niewłaściwa, zdaniem skarżącej, ocena dowodów nie może być także podstawą zarzutu pozbawienia strony „prawa do obrony”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego pierwotnie przyjmowano, iż pozbawienie strony możliwości obrony przysługujących jej praw, prowadzące do nieważności postępowania, polega na odjęciu jej w postępowaniu sądowym, wbrew jej woli, całkowitej możliwości

podejmowania, albo świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60, Nowe Prawo 1963 nr 1, s. 117 i wyroki z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65, OSNCP 1966 nr 10, poz. 172). Pogląd ten doznał modyfikacji w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, które stoi na stanowisku, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. nie należy wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Zachodzi ona także wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania, strona wbrew swojej woli została faktycznie pozbawiona możliwości obrony swoich praw w jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji i to bez względu na to, czy takie działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2005 r., IV CSK 84/10, LEX nr 621352, z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, LEX nr 515415, dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000 nr 12, poz. 220, z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, LEX nr 55517, z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995). Z przedstawionych poglądów wynika, że warunkiem omawianej nieważności postępowania są uchybienia formalne sądu, w wyniku których strona pozbawiona zostaje możliwości brania udziału w sprawie oraz zgłoszenia twierdzeń faktycznych wniosków dowodowych i zarzutów. Ani więc sposób oceny dowodów, a nawet oddalenie wniosków dowodowych strony nie uzasadnia twierdzenia o nieważności postępowania w oparciu o przesłankę wynikającą z art. 379 pkt 5 k.p.c.

Z kolei gdyby przyjąć, że skarżąca zarzuca Sądowi drugiej instancji nieuzasadnione zaakceptowanie oddalenia jej wniosków dowodowych przez Sąd pierwszej instancji, ewentualnie bezzasadne oddalenie wniosków dowodowych zgłoszonych w apelacji, to w podstawach kasacyjnych zabrakło adekwatnych zarzutów – odpowiednio naruszenia art. 217 § 3 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c., czy też art. 381 k.p.c.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy może skargę kasacyjną rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono. Nie jest natomiast uprawniony do

samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego aktu prawnego (przepisu) dotyczy podstawa skargi. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia.

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego (zastępstwa procesowego strony pozwanej rozstrzygnięto na mocy art. 102 k.p.c. Odnosząc się do wniosku skarżącej reprezentowanej przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu - „o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych”, zauważyć należy, że zgodnie z § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490), wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej powinien zawierać oświadczenie, że opłaty nie zostały zapłacone w całości lub w części. Oświadczenie to jest obligatoryjnym elementem wniosku, a jego niezłożenie stanowi brak, który nie podlega uzupełnieniu postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2012 r., V CZ 133/11, LEX nr 1215161). Brak takiego oświadczenia wywołuje skutki materialnoprawne, polegające na utracie prawa do wynagrodzenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2011 r., III SPP 27/11, LEX nr 1106755).